

Handläggare: Anna Jarl
Telefon: 08-508 28 19

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden

NY INSTANSORDNING FÖR VA-MÅLEN (SOU 2011:53)

Remiss från kommunstyrelsen, dnr 001-1424/2011

Förslag till beslut

1. Tillstyrka remissen med de synpunkter som anförs i detta tjänsteutlåtande.
2. Justera beslutet omedelbart.

Gunnar Söderholm
Förvaltningschef

Håkan Andersson
Avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat utredningen Ny instansordning för va-målen (SOU 2011:53) till miljö- och hälsoskyddsnämnden för yttrande senast den 31 augusti 2011. I utredningen föreslås att det inrättas en ny instansordning för va-målen. Förvaltningen är positiv till förslaget och föreslår därför att miljö- och hälsoskyddsnämnden tillstyrker remissen.

Bakgrund

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster

Bestämmelserna i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang om det behövs med hänsyn till människors hälsa eller miljön. Av lagen framgår att det är kommunen som är skyldighet att ordna allmänna vattentjänster när behov finns. Kommunen ska då inrätta ett verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller

vattentjänsterna behöver ordnas och se till att behovet av dem tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning.

Va-huvudmannen (kommunen eller ett kommunalt bolag, i Stockholm (SVAB)) ansvarar för att den allmänna va-anläggningen ordnas och drivs så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser.

En fastighetsägare har rätt att använda en allmän va-anläggning om fastigheten finns inom verksamhetsområdet, behöver en vattentjänst och behovet inte kan tillgodoses bättre på annat sätt. Fastighetsägaren är å sin sida skyldig att betala anläggningsavgift för att få ansluta sin fastighet till den allmänna va-anläggningen. När fastigheten är ansluten till anläggningen är fastighetsägaren skyldig att använda anläggningen på ett sätt som inte medför skada eller olägenhet för den. En fastighetsägare är skyldig att betala bruksavgift till huvudmannen om fastigheten ligger inom verksamhetsområde och med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver en vattentjänst och behovet inte kan tillgodoses bättre på annat sätt. Det samma gäller om en fastighet inom verksamhetsområdet som är bebyggd, eller i detaljplan är avsedd för bebyggelse, behöver eller har nytta av bortledning av vatten från allmän platsmark. Även den som ansvarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls ska betala bruksavgift om marken ligger inom verksamhetsområde och det finns behov av bortledning av vatten. Bruksavgifterna ska även täcka kostnaderna för nödvändig rening av vattnet. Anläggnings- och bruksavgifterna ska som utgångspunkt fastställas enligt självkostnadsprincipen och fördelas mellan fastighetsägare enligt vad som är skäligt och rättvist, som huvudprincip utifrån varje fastighets andel. Avgifternas belopp och hur de ska beräknas ska framgå av en taxa som kommunen fastställer. Avgifterna betalas till kommunen eller huvudmannen.

I lagen finns även bestämmelser om inlösen av enskilda anläggningar. Om en enskild anläggning blir onyttig till följd av att kommunen inrättar en allmän va-anläggning, ska huvudmannen betala skälig ersättning till den enskilda anläggningens ägare. Ersättningen baseras bl.a. på den enskilda anläggningens ålder.

Vidare finns i lagen bestämmelser om rätt för huvudmannen att stänga av vattenförsörjningen till en fastighet, bl.a. om fastighetsägaren åsidosatt sin skyldighet att betala avgifter eller i övrigt försummat sina skyldigheter enligt

lagen. Det finns även skadeståndsbestämmelser både avseende huvudmannens vållande av t.ex. översvämningsskada och fastighetsägares eventuella vållande av skada för huvudmannen. Skadestånd kan avse personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada.

Länsstyrelsen utövar tillsyn över att kommunen fullgör sin skyldighet att tillgodose behovet av vattentjänster. Länsstyrelsen får förelägga kommunen vid vite att fullgöra skyldigheten. Ett sådant föreläggande får överklagas av kommunen till Statens va-nämnd, som även i övrigt prövar mål om frågor som regleras i LAV eller i föreskrifter meddelade med stöd av lagen.

Statens va-nämnd

Statens va-nämnd bildades vid införandet av 1970 års vattenlag i syfte att vara en för hela landet gemensam nämnd med exklusiv behörighet att som första instans avgöra tvister i va-frågor. Va-nämndens verksamhet regleras av lag (1976:839) om Statens va-nämnd. Även om Va-nämnden formellt inte utgör en domstol har dess beslut har getts samma verkan som domstols dom och nämnden är inordnad i det allmänna domstolssystemet på så sätt att dess avgöranden kan överklagas hos domstol.

Va-nämnden är sammansatt av en ordförande som är jurist med domarerfarenhet samt ledamöter med särskild teknisk kompetens bl.a. avseende va-frågor och skötsel och förvaltning av va-anläggningar. Va-nämnden handlägger mål enligt LAV samt avger yttranden i mål eller ärenden om vattenförsörjning och avlopp på begäran av domstol eller länsstyrelse.

Förfarandet vid Va-nämnden liknar förfarandet vid Hyresnämnden. Handläggningen ska vara domstolsliknande men med friare former än en domstolsprocess. Talan väcks hos Va-nämnden genom skriftlig ansökan. Ansökningsavgift tas inte ut. Va-nämnden har en skyldighet att i ett mål klarlägga tvistefrågorna och vara verksam för att målet utreds.

Va-nämnden prövar bl.a. följande mål och ärenden:

- Överklagande från kommun av länsstyrelsens beslut om föreläggande för kommun att fullgöra sina skyldigheter enligt LAV.
- Enskild fastighetsägares överklagande av länsstyrelsens beslut att inte förelägga en kommun att inrätta verksamhetsområde.

- Ansökan från enskild fastighetsägare hos Va-nämnden med yrkanden att fastigheten ska inordnas i ett verksamhetsområde.
- Frågor rörande kommunens, huvudmannens och användarnas rättigheter och skyldigheter efter att någon av dem väckt talan hos Va-nämnden. En sådan talan kan avse både fullgörelse och fastställelse, t.ex. om och i så fall hur en taxebestämmelse ska tillämpas i ett visst fall.
- Tvister om innebörden av avtal mellan huvudmannen och en fastighetsägare.
- Mål om anläggnings- respektive brukningsavgifter (kommunens taxebeslut får dock överklagas endast med kommunalbesvär).
- Frågor om inlösen av onyttigbliven anläggning.
- Skadeståndsfrågor.

Utredningens förslag

Utredningen föreslår att det inrättas en ny instansordning för va-målen.

När det gäller tvister om va-avgifter där fastighetsägare eller andra brukare är klagande föreslås dessa prövas av länsstyrelsen i första instans. Länsstyrelsernas beslut i dessa ärenden får överklagas till mark- och miljödomstolen. Enligt förslaget ska alla länsstyrelser kunna pröva sådana ärenden om va-avgifter enligt kommunala va-taxor. Övriga mål enligt LAV prövas som första instans av mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt. Va-nämndens uppgift att yttra sig i mål eller ärenden om vattenförsörjning och avlopp föreslås upphöra.

Bakgrunden till utredningsuppdraget är bl.a. att Va-nämnden är en liten och sårbar myndighet när det gäller personella förändringar. Eftersom de nya mark- och miljödomstolarna försetts med tekniskt sakkunnig expertis finns nu möjlighet att inordna va-målen i en större organisation. Mark- och miljödomstolarna bedöms lämpliga att hantera va-målen eftersom dessa kan ha beröringspunkter med mål enligt plan- och bygglagen, miljömål och fastighetsmål samt besitter relevant juridisk, teknisk och naturvetenskaplig sakkunskap.

Länsstyrelsen föreslås vara första instans för ärenden avseende anläggnings- och brukaravgifter där fastighetsägare eller andra brukare är klagande. Dessa mål är inte särskilt komplicerade och bör därför kunna hanteras på ett mindre formbundet sätt än i domstol. Länsstyrelsen har relevant kompetens när det gäller vattentjänstlagstiftningen och kommunala avgifts- och taxefrågor i egenskap av överprövande myndighet. Vidare utgör länsstyrelsen en mindre sårbar organisation ur personalhänseende och besitter dessutom bred kompetens inom ämnesområden angränsande till vattentjänstlagstiftningen.

När det gäller övriga mål än avgiftsmål finns det fördelar med att låta mark- och miljödomstol ta över de måltyper som idag handläggs av Va-nämnden som första instans. Eftersom va-målen är förhållandevis få föreslår utredningen att dessa mål handläggs enbart av en mark- och miljödomstol för att denna domstolen därmed ska kunna bygga upp och bibehålla kompetens avseende mål enligt LAV. Utredningen föreslår Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt eftersom den ligger geografiskt bra till för effektivt resande ut i landet.

Utredningen föreslår därför att andra mål än beslut om avgifter (som överklagas av en brukare/fastighetsägare) och vattenavstängning samt utdömande av viten prövas av Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt efter ansökan om stämning. Det handlar om mål där en kommun eller huvudman vill föra talan mot en brukare avseende avgifter, mål om avgifter som påförts genom avtal utanför va-taxans regleringsområde, skadeståndsmål, fastighetsägares synpunkter på var förbindelsepunkten ska vara förlagd i förhållande till hans fastighet, fastighetsägares önskemål om att ingå i verksamhetsområde, ersättning för onyttigbliven enskild anläggning, m.m.

När det gäller rättegångskostnader föreslås som huvudregel att vardera parten står för sina egna kostnader förutom när det gäller inlösen och ersättning för onyttig anläggning, där huvudmannen ska svara för båda sidornas kostnader. Detta innebär ingen skillnad gentemot hur det fungerar med dagens system.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är positiv till förslaget att va-mål ska handläggas av Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt och föreslår därför att miljö- och hälsoskyddsnämnden tillstyrker remissen.

Va-målen särskilda karaktär samt att de är förhållandevis få till antalet talar för att målen bör hanteras av endast en domstol eftersom denna domstol då får goda möjligheter att bygga upp en lika god kompetens som va-nämnden. Förvaltningen anser att mark- och miljödomstolens sakkompetens inom miljö- och hälsoskydd härvid kan bli till fördel eftersom LAV numera även omfattar miljöskyddsfrågor. Förslaget att låta länsstyrelserna handlägga taxerelaterade avgiftsfrågor framstår som ändamålsenligt eftersom länsstyrelserna redan idag, och sedan lång tid, handlägger den typen av frågor inom andra lagstiftningsområden.

Ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt är det ofta bättre med allmänna va-lösningar än enskilda avloppsanläggningar. Enligt nu gällande regler kan en enskild fastighetsägare ansöka hos Va-nämnden och begära att fastigheten ska inordnas i ett verksamhetsområde. Utredningen föreslår att en sådan fråga framöver ska prövas av mark- och miljödomstol efter stämning. Vid ansökan om stämning ska en prövningsavgift erläggas. Medan Va-nämnden i stor utsträckning ägnar sig åt materiell processledning i sina mål, kommer rättegångsbalkens processuella regler att gälla i domstolen. Detta kan medföra att enskilda i högre utsträckning behöver anlita juridiskt ombud för att föra sin talan. Sammantaget kan dessa förhållanden enligt utredningen medföra att enskilda avstår från att få sin sak prövad, vilket i förlängningen kan vara till nackdel ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt. Trots detta anser förvaltningen att fördelarna med förslaget överväger dess nackdelar och tillstyrker därför remissen.

Slut

Bilaga: Ny instansordning för va-målen (SOU 2011:53), sammanfattning